

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE İLAÇ SEKTÖRÜ

Petrol-İř Araştırma
şubat 2010

İLAÇ SEKTÖRÜ

İlaç sektörü, gerek üretim hacmi gerek de ticaret kapasitesiyle ekonominin en kritik sektörlerinden biridir. Ayrıca, faaliyetiyle ve ürettikleriyle insan yaşamını ve sağlığını etkileyen bir sektör olması, bu sektörün önemini bir kat daha arttırmaktadır.

En genel tanımı ile ilaç, hastalıkların çeşitli tedavisinde veya organizmaların bir fonksiyonunun düzeltilmesinde kaynağı değişik müstahzarlar, ürünlerdir. İlacı diğer ekonomik ürünlerden farklı kılan ise ikame edilemez olmasıdır. Yani, gerekli bir ilacın yerine, ilaç dışında başka tür bir ürün kullanılamaz. Bu nedenle, bir değişim değeri içeren ilaçlar, fiyatları ne olursa olsun vazgeçilemez ürünlerdir. İlacın bu özelliği, ilaç sektörünün günümüzde, dünya ekonomisinin neden en kritik sektörü olduğunu ve bu önemini, ilaç sektöründeki konjonktürel ve yapısal eğilimler ne olursa olsun devam ettireceğini göstermeye yetmektedir.

Aynı özelliği gereği ilaç ve ilaç sektörünün, yalnızca piyasa ekonomisi dinamiklerine bırakılması son derece sakıncalıdır. Vazgeçilemez ürün niteliğindeki ilacın geliştirilmesinden üretilmesine ve tüketicilere sunulmasına kadar tüm aşamalarında kamu otoritesinin mutlak denetimi ve müdahalesi gereklidir. Söz konusu denetim ve müdahale, ilaç sektörü açısından sadece kamusal haklar ve/veya tüketici haklarına yönelik değil, aynı zamanda rekabet açısından da kritiktir. Çünkü, ilaç sektöründe buluşun, yeni ürün geliştirmenin, patentin ve tüm bunlar için yapılan Ar-Ge yatırımlarının önemi oldukça büyüktür.

Bilindiği gibi patent, buluş sahibinin buluş konusu ürünü belirli bir süre rekabetten koruyarak üretme, kullanma veya satma hakkıdır. Yeni buluşların belirli bir süre fikri ve sınai mülkiyet hakları kapsamında korunması anlamını taşıyan patent süresi tüm dünyada 20 yıldır. İlaç sektöründe patentler, geliştirilen orijinal ilaçlar için alınmaktadır. İlaç şirketleri için rekabet gücü ise büyük ölçüde geliştirilmiş orijinal ilaçlar ile bu ilaçlar için alınmış olan patentlerle belirlenmektedir.

İlaç piyasasında, orijinal ilaçların yanı sıra jenerik (eşdeğer) ilaçlar da üretilmektedir. Jenerik ilaçlar, orijinal ilaçların koruma süreleri bittikten sonra üretilerek satışa sunulan ürünlerdir. Bu tür ilaçların, orijinal ilaçlarla aynı farmakolojik etkilere sahip olması gerekmektedir. Jenerik ilaçlar, dünya ilaç pazarının oldukça önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Dünya ilaç pazarının yaklaşık dörtte birini tutan jenerik ilaçlar, gelişmekte olan pazarlarda daha yüksek üretim ve satış paylarına sahiptir.

orijinal ilaç üreticilerinin yoğun Ar-Ge çalışmaları ve harcamaları sonucunda ürettikleri orijinal ilaçların, jenerik üretimi çeşitli kurullarla belirlenmiştir. Daha önce bahsedilmiş olan patent uygulamasının yanında, veri koruma ve veri münhasıriyeti esasları, bu kurulların önemli iki boyutunu oluşturmaktadır.

Veri koruma, yeni bir kimyasal madde içeren bir ilaç veya zirai kimyasal ürünün pazarlanabilmesi için ülke otoritesine sunulması zorunlu olan, açıklanmamış testlerin (farmakolojik, toksitolojik ve klinik etkilere yönelik testler) veya diğer verilerin haksız ticari kullanımına karşı korunması, bu bilgilerin açıklanmaması yükümlülüğüdür. Veri münhasıriyeti ise belli bir süre için sağlık otoritelerinin jenerik ruhsat başvurularını kabul etmelerini engelleyen ve patente ek bir pazar koruması olup, süresi ülkeden ülkeye değişmektedir.

Bu düzenlemelerde, uluslararası alanda Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) dayandığı anlaşmalar genel çerçeveyi oluşturmaktadır. Bunlardan, "Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları" (TRIPS-

Trade Related Intellectual Property Rights) Anlaşması ve anlaşmanın getirdikleri, buluş ve patentin büyük önem taşıdığı ilaç sektöründe belirleyici bir rol oynamaktadır. Fikri Mülkiyet Haklarını düzenleyen TRIPS Anlaşması'nın, yeniliği ve buluşu üreten gelişmiş ülkeler lehine, buna karşılık daha çok jenerik ve kopya ilaç üreticisi olan gelişmekte olan ülkelerin aleyhine olduğu söylenebilir. Bu anlaşmanın tüm dünyada uygulanması ile birlikte, yerli ilaç sanayisi jenerik ve kopya ilaç üretimi üzerine kurulmuş pek çok gelişmekte olan ülkede, ulusal ilaç şirketleri olumsuz yönde etkilenecektir. Keza, yeni kurullarla birlikte kopya ilaç üretimi tüm dünyada neredeyse yapılamaz hale gelirken, jenerik ilaç üretimi ise net ve sıkı kurullarla belirlenir duruma gelmiştir. İlaç üretimi ve pazarlama faaliyetlerini, bu yeni döneme uyumlu hale getiremeyen pek çok ilaç şirketi, sektörden çekilmek tehdidi ile karşı karşıya kalacaktır. Bu nedenle, gelişmekte olan ülkelerde de, yerli şirketlerin Ar-Ge yatırımlarına kaynak ayırması ve orijinal ilaç üretimini geliştirecek adımlar atması şarttır. İlaç sektöründe rekabet gücünün sağlanmasının ve artırılmasının yegane yolu olan bu politikaların hayata geçirilmemesi, söz konusu ülkelerde yerli ilaç şirketlerinin ya iflasına ya da yabancı ilaç şirketleri tarafından satın alınmasına yol açmaktadır. İlaç sektöründe bu ülkelerin giderek dışa bağımlı hale gelmesi bir diğer sonuç olmaktadır.

Dünya İlaç Sektöründe Genel Eğilimler

2008 yılında dünya ilaç pazarı bir önceki yıla göre % 8,1 oranında büyüyerek 773 milyar dolar olmuştur. Bölgelere göre, 2008 yılı ilaç pazarları ve 2009 yılı tahmini büyüme oranları ise şu şekilde gerçekleşmiştir.

Dünyada Bölgelere Göre İlaç Pazarı (2008)

	Milyar Dolar	Pazar payı	2009 yılı tahmini büyüme
Kuzey Amerika	311,7	%40,3	%4,5 – 5
Avrupa	247,5	%32,0	%3 – 4
Asya/Afrika/Avustralya	90,8	%11,7	%11 – 12
Japonya	76,6	%9,9	%4 – 5
Latin Amerika	46,5	%6,0	%9 – 10

Pazardaki paylar, dünyada üç bölgenin ilaç sektöründe öne çıktığını göstermektedir. 2004 yılında pazarın, %40,3'ünü Kuzey Amerika, %32'sini Avrupa ve %11,7'sini de Asya/Afrika/Avustralya bölgesi oluşturmaktadır. Japonya pazarda 3. büyük konumunu Asya bölgesine kaptırmıştır.

ABD ilaçta dünya pazarında liderliğini korumaktadır. Ancak özellikle jenerik ilaçta öne çıkan Hindistan ve Çin'in giderek büyüyen ilaç üretimi yeni bir oyuncu olarak Asya ülkelerini listenin üst sıralarına çıkartmaktadır. Görüldüğü üzere, krize rağmen Asya bölgesinde 2009 yılındaki tahmini büyüme % 11-12 gibi yüksek bir seviyeye ulaşmaktadır.

Dünya ilaç sektörü, yaşanan krizden oldukça sınırlı bir şekilde etkilenmiştir. 2010 yılında ise hızlı bir şekilde büyüyeceği öngörülmektedir. Dünya ilaç pazarının 2010 yılında % 4-6 arasında bir büyüme oranına sahip olacağı ve toplam büyüklüğünün 825 milyar doları geçeceği düşünülmektedir. Öte yandan, sektörün 2013 yılına kadar yıllık % 4-7'lik bir büyüme potansiyeli taşıması beklenmektedir.

İlaç sektörünün en önemli özelliği, yoğun Ar-Ge yatırımı gerektiren bir alan olmasıdır. Sektörler içerisinde, otomotivden sonra en fazla Ar-Ge yapan sektör, ilaç ve biyoteknolojidir. AB'nin Ar-Ge yatırımlarına ilişkin verileri, ilaç sektöründe bu tür yatırımların ağırlığını göstermesi açısından anlamlıdır. AB'de toplam Ar-Ge yatırımlarının %17,2'si ilaç alanına yapılırken, bu sektörde yatırımların satışlara oranı %15,2 düzeyinde gerçekleşmiştir.

AB'de Sektörlere Göre Ar-Ge Yatırımları ve Yatırımların Satışlara Oranı*

Sektör	Ar-Ge Yatırımı (pay, %)	Ar-Ge Yatırımlarının Satışlara Oranı (%)
Otomotiv	23,8	4,6
İlaç&Biyoteknoloji	17,0	15,2
Bilgi Teknolojileri	12,4	15,6
Elektronik&Elektrikli Teçhizat	10,3	6,5
Kimya	7,2	4,2
Havacılık&Savunma	6,8	8,0
Mühendislik&Makine	4,6	2,5
Telekomünikasyon	2,8	1,0
Yazılım&Bilgisayar Hizmetleri	2,6	12,8
Petrol&Gaz	1,9	0,3
Diğer (21 Sektör)	10,6	1,5
Toplam (31 Sektör)	100,0	3,2

* Tablo, AB'de en yoğun Ar-Ge yatırımı yapan ilk 500 büyük firma verilerinden oluşturulmuştur.

Kaynak: The 2004 EU Industrial R&D Investment Scoreboard, Avrupa Komisyonu

Daha önce de belirtildiği gibi, ilaç sektöründe rekabet gücünü, Ar-Ge yatırımları ve bu yatırımlar sonucunda üretilen yeni ilaçlar ve elde edilen patentler belirlemektedir.

Benzer şekilde, toplam Ar-Ge yatırımları içerisinde sektörlerin paylarına bakıldığında da, ABD şirketlerinin ilaç ve biyoteknoloji alanında Ar-Ge'ye daha fazla önem verdikleri anlaşılmaktadır.

Danışmanlık şirketi PricewaterhouseCoopers'ın 2007 yılında yaptığı dünyadaki en aktif 1250 şirket üzerinde yaptığı araştırma, ilaç sektörünün Ar-Ge'ye en fazla yatırım yapan sektör olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmada:

- 1250 şirket arasında yapılan Ar-Ge yatırımları sıralamasında birinci sırayı araştırmacı ilaç firması Pfizer aldı. Pfizer, 2006'da Ar-Ge'ye 7 milyar 760 milyon dolar yatırım yaptı. 50 milyar dolardan fazla ciroya sahip olan şirketin yaşam damarını Ar-Ge oluşturuyor. Şirkette Ar-Ge yatırımı yalnızca laboratuvarında değil, personel eğitiminden pazarlama tekniklerine kadar pek çok alanda gerçekleştiriliyor.
- 7 milyar 280 milyon dolarlık Ar-Ge yatırımıyla Johnson & Johnson üçüncü, GlaxoSmithKline 6,92 milyar dolarla 7'nci, Sanofi-Aventis 5,94 milyar dolarlık yatırımıyla 12'nci, Roche 5,52 milyar dolarla 15'inci ve Novartis 5,48 milyar dolarlık yatırımıyla 16'nci

sırada yer alıyor.

- Araştırmacı ilaç firmalarının ciro ve kârlarından, araştırma için ayırdıkları fonların oranı yüksek. 2006’da Amgen şirketi cirosunun yaklaşık dörtte birini Ar-Ge çalışmalarına ayırdı. Sanofi-Aventis ise kârının yüzde 93’ünü Ar-Ge yatırımlarına harcıyor.

Sektörde Ar-Ge yatırımlarının seyri ve dağılımı, ülkeler ve bölgeler arasında çeşitlilik göstermekle birlikte, sürekli bir artış eğilimindedir. Ancak, yapılan Ar-Ge yatırımlarının karşılığında alınan patentlerin ve üretilen yeni orijinal ilaçların sayısındaki artış oranı giderek azalmaktadır. Alınan ilaç patentlerindeki yavaşlama, dünya ilaç pazarındaki büyümenin de giderek yavaşlayacağını göstermektedir. Dünya ilaç pazarı, 1999–2003 döneminde ortalama %10 oranında büyümüştür. Büyümenin 2009-2013 yılları arasında ise % 4-7’ye düşmesi beklenmektedir. Dünya ekonomisinin derin bir kriz içerisinde olduğu bir dönemden sonra ilaç sektöründeki büyüme oranları yavaşlasa dahi, diğer birçok sektörden daha güçlü bir görünüm sergileyeceği anlaşılmaktadır.

Bu durum, sektörde artan her birim Ar-Ge yatırımı başına daha az yeni (inovatif) ilacın üretilebildiğini göstermektedir. Söz konusu eğilim, ilaç sektörünün uzun vadede gireceği “yapısal krizin” habercisidir. Sektörde bu tür bir yapısal krizin, ilaç alanında halihazırda yaşanmakta olan şirket satın alma ve birleşmelerini hızla arttırması kaçınılmazdır. Kısacası, sektörde önümüzdeki dönemde tekelleşme daha da yoğunlaşacaktır.

Sektördeki bu tekelleşme eğilimi, ilaç alanında faaliyet gösteren dev tekellere yeni dev çokuluslu şirketlerin eklenmesine yol açacaktır. Diğer yandan, çokuluslu dev ilaç tekellerinin ise satın alma ve birleşmeler yoluyla giderek güçlenmesi beklenmektedir.

Dünyanın En Büyük 100 Çokuluslu Şirketi Listesinde İlaç Şirketleri (2008)

Sıralama	Şirket	Menşei	Aktif Büyüklüğü	Toplam Satışlar	Toplam İstihdam
			(milyar \$)		(kişi)
32	Roche Group	İsviçre	71,532	43,370	80 080
37	Pfizer Inc	ABD	111,148	48,296	81 800
39	Sanofi-Aventis	Fransa	100,191	38,369	98 213
52	Johnson&Johnson	ABD	84,912	63,747	118 700
58	Astrazeneca Plc	İngiltere	46,784	31,601	66 100
79	Glaxosmithkline Plc	İngiltere	57,424	35,499	99 003
92	Bayer AG	Almanya	71,507	45,073	108 600
93	Novartis	İsviçre	78,299	41,459	96 717
97	AkzoNobel	Hollanda	26,074	21,454	60 000

* Tüm dünyada faaliyet gösterilen üretim, satış, depo vb. birimlerin toplamıdır.

Kaynak: World Investment Report 2008, UNCTAD

Birleşmiş Milletler'e bağlı UNCTAD'ın 2008 yılında yayınladığı Dünya Yatırım Raporu'na göre, dünyanın en büyük 100 çokuluslu şirketi içerisinde 9 ilaç tekeli bulunmaktadır. Aktif büyüklüğüne göre yapılan sıralamada Roche Group, Pfizer Inc ve Sanofi-Aventis dünyanın en büyük üç ilaç şirketidir. Bu 9 dev ilaç şirketinden, Sanofi-Aventis, Novartis ve Glaxosmithkline Plc.'nin geçtiğimiz yıllarda birleşmelerle oluştuğu hatırlanmalıdır. Bu sayede şirketler güçlenmiş, listede üst sıralara çıkmışlardır.

İlaç sektöründe yaşanan tekelleşme, ayakta kalan ilaç şirketlerini güçlendirirken; dünyanın dört bir yanında bu şirketler için çalışan işçiler üzerindeki işsizlik tehdidini arttırmaktadır. Tekelleşmenin diğer sonucu ise ilaç kullanıcılarının yani halkın, kullandıkları ilaçları giderek daha pahalıya alması olmaktadır.

İlaç fiyatlarının düzenli bir şekilde yükselmesi, dev ilaç tekellerinin şişen kârlarını gündeme getirirken, öte yandan, bu ilaçların daha ucuza satılıp satılamayacağı ya da aynı ilaçların daha ucuza üretilip üretilmeyeceği ciddi bir tartışma konusu haline gelmiştir. Bu tartışmanın ana eksenini ise daha ucuza üretilen jenerik ilaçlar oluşturmaktadır.

Dünya Jenerik İlaç Pazarı

Jenerik ilaç pazarı, dünya ilaç sanayinin yaklaşık dörtte birini oluşturmaktadır. Veriler, jenerik ilaç pazarının, lisanslı ilaç pazarına göre daha hızlı büyüdüğüne işaret etmektedir. Jenerik ilacın maliyetinin görece düşük olması nedeniyle, üretimde özellikle gelişmekte olan ülkelerde tercih sebebi olması, pazarın önümüzdeki yıllarda önemini koruyacağını göstermektedir. Önümüzdeki beş yıl içerisinde jenerik ilaç pazarının dünyada, %10–15 büyüme ile orijinal ilaç pazarından daha hızlı büyüyeceğine işaret etmektedir.

Diğer yandan, dünyanın en büyük jenerik ilaç pazarlarından biri olan ABD'deki veriler, sektörün büyüklüğü ve önemi konusunda fikir vermektedir. ABD'de en büyük ilk 6 ilaç şirketinin tamamı jenerik üretim yapmaktadır. ABD'de jenerik ilaç % 35'lik bir pazar payına sahiptir. 2000 yılından bugüne ABD'de jenerik ilaç sektörü yaklaşık % 40 oranında büyüme göstermiştir.

Jenerik ilaç sektörünün en önemli özelliği devresel bir performans seyrine sahip olmasıdır. Sektörün performansı, büyük ölçüde dünyada belli ilaçların koruma sürelerinin sona ermesine ve ilaçta patentlere bağlıdır. 2006–2008 dönemi, yeni önemli jenerik ilaçların üretimine başlandığı ve sektörün performansının ise buna bağlı olarak ciddi bir ivme kazandığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde, ABD, AB ve Hindistan'da jenerik ilaç şirketlerinin güçleneceği ve pazar paylarını arttıracığı öngörülmektedir.

Ancak, jenerik ilaç sektörünün lehine olan bu gelişmeler, sürdürülebilir gözükmemektedir. DTÖ'nün zorunlu kıldığı ilaç patentlerinde ve veri koruma işlemlerinde daha sıkı uygulamalar, jenerik ilaç sektörünü olumsuz etkileyecektir.

Daha önemlisi ise jenerik ilaç sektörünün özelliğine ilişkindir. Jenerik ilaç sektörü, orijinal ilaç sektörüne bağımlıdır. Veri koruma süreleri sona eren orijinal ilaçların sayısı, jenerik ilaç sektörünün performansını doğrudan belirlemektedir. Bu nedenle, ilaçta patent sayılarının düşmesi, inovatif ürünlerin giderek azalıyor olması jenerik ilaç sektörünü uzun vadede ciddi sorunların beklediğini göstermektedir. Bu etkilerle, gelecek yıllarda, orijinal ilaç pazarında olduğu gibi, jenerik ilaç pazarında da güçlü bir konsolidasyon beklenmekte, şirket birleşme ve satın almaları ile birlikte

tekelleşmenin artacağı dűřünülmektedir. Dolayısıyla, jenerik ilaç sektöründeki bu eğilimler de, ilaç fiyatlarının piyasa koşulları içerisinde ucuzlamasının mümkün olmadığını, bu nedenle halkın ucuz ilaca ulaşabilmesinde devletin hem ilaç sektörüne hem de sağlık sistemine müdahale etmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bu noktada, kamunun ilaç sektöründe sadece denetleyen değil, aynı zamanda ilaç üreticisi konumunda olması da gündeme getirilmelidir.

Jenerik ilaç pazarının toplam ilaç pazarı içerisinde tuttuğu payın yüksek olduğu ülkelerden olan Türkiye’de, kamunun elindeki tek ilaç fabrikası olan SSK İlaç Fabrikası’nın 2005 yılı sonunda kapatılmış olması, yukarıda bahsedilen tartişmanın ülkemizde çok daha etraflı verilmesinin önemini bir kez daha gözler önüne sermiştir.

TÜRKİYE'DE İLAÇ SEKTÖRÜ

Türkiye’de ilaç pazarı, 1990’lı yılların başından bu yana bir büyüme trendi içerisinde. Ülkemizde ilaç pazarındaki büyüme özellikle 2001 krizinden sonra hızlanmıştır. AKP hükümeti döneminde, devletin kamu hastanelerine ilaç temininden çekilmesi, SSK İlaç Fabrikası'nın kapatılması ve düzenlenen yeni ilaç protokolleri gibi uygulamalar, ilaç pazarındaki büyüme ile sağlık ve ilaç alanında özel sektörün etkinliğini giderek artırmıştır. Aynı yıllarda, ilaç sektöründe faaliyet gösteren şirketler hem cirolarını yükseltmişler hem de kârlılıklarını geliştirmişlerdir.

Ülkemizde, sektör ürettiği ürünün tasarruf edilebilecek bir ürün olmamasından kaynaklı olarak tüketimde ciddi bir düşüş yaşamamış ve krizden etkilenmemiştir. Dolayısıyla, analizde krizin etkisi bir veri olarak değerlendirilmeyecektir.

İlaç sektöründe göstergeler

2008 yılında, Türkiye reçeteli ilaç pazarı tutar olarak % 9 oranındaki büyümeyle 12 milyar TL’ye (9,3 milyar dolar), kutu olarak % 5 oranında büyümeyle 1,38 milyar kutuya ulaşmıştır.

Türkiye'de İlaç Pazarının Büyüklüğü (milyar TL)

Kaynak: İlaç Endüstrisi İşverenleri Sendikası (İEİS)

Türkiye'de halen piyasada 7.155 ruhsatlı ilaç bulunmakta, bunların 4.971'i reçeteli ilaçlardan oluşmaktadır.

2008 yılında orijinal ilaçlar, pazarın miktar olarak % 51,4'ünü, jenerik ilaçlar ise % 48,6'sını oluşturmaktadır. Değer olarak bakıldığında ise orijinal ilaçların daha pahalı olmasından kaynaklı olarak dağılım, % 67 orijinal ilaçlar ve % 33 jenerik ilaçlar şeklindedir.

İlaç pazarındaki tüketimin tedavi gruplarına göre dağılımı ise şöyledir:

Tedavi Gruplarına Göre En Çok Tüketilen İlaçlar (2008)

Tedavi Grupları	Pazar Payı (%)
Antibiyotik	14,9
Kalp, damar ilaçları	12,9
Romatizma ilaçları	8,3
Sinir sistemi ilaçları	7,3
Onkoloji ilaçları	7,2

Kaynak: İEİS

2008 yılında antibiyotikler, toplam tüketimin % 14,9'unu, kalp ve damar ilaçları ise % 12,9'unu oluşturmuştur. Bu iki ürün grubunu, romatizma ilaçları, sinir sistemi ve onkoloji ilaçları izlemektedir.

İthal-yerli ilaçlar ve dış ticaret

Türkiye'de ilaç pazarında tutar bazında yerli ilaçların payı 2008'de % 50,2, ithal ilaçların payı ise % 49,8'dir. Pazarda yerli ilaçların pazar payı giderek düşmektedir. 2002 yılında yerli ilaçların payının %66,5 olduğu göz önüne alınır, pazarın yıllar içerisinde ithal ilaçlara terk edilmekte olduğu görülmektedir.

Pazarın değer olarak % 45,8'ini yerli jenerik ilaçlar, % 29,5'ini ithal orijinal, % 17,8'ini yerli orijinal ve % 6,9 ithal jenerik ilaçlardan oluşmaktadır.

2008 yılında ilaç sektöründe ithalat % 23,7 oranında artarak 4,36 milyar dolar, ihracat ise %17,8 oranında büyüyerek 421 milyon dolar olmuştur. 2007'de %10,2 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı 2008'de %9,7'ye gerilemiştir. Ülkemiz ilaçta net ithalatçı konumdadır.

İlaç sektörümüz, giderek dışa bağımlı hale gelmektedir. Üstelik, ilaç sektöründeki ithalat daha detaylı incelendiğinde görülmektedir ki, ülkemiz hem ilaç hammaddesinde hem de mamul ilaçta dışa bağımlıdır.

Ülkemizde pek çok tedavi grubundan ilaç ithalatı yapılmakla birlikte, ithalatın büyük kısmı çok yeni ve yüksek teknoloji gerektiren preparatlar, bazı aşular, kan faktörleri, bazı kontrollü salım sistemine sahip olan ilaçlar, insülin ve kanser ilaçlarından oluşmaktadır.

Eşdeğer ilaç üretim ve kullanımının desteklenmesiyle, Türkiye'nin sektörde rekabet gücünün artırılması ve ihracatının artırılması mümkün olabilecektir.

Sektörde yoğunlaşma ve üreticiler

İlaç sektöründeki firmaların tamamına yakını İstanbul ve çevresinde faaliyet göstermektedir. İstanbul ve Marmara Bölgesi'nde alt yapının daha uygun oluşu, ambalaj malzemelerinin teminindeki kolaylıklar ve teknik personelin varlığı, ulaşım ve iletişim imkanları, sağlık

kuruluşlarının Marmara B6lgesi'nde yoğunlaşması gibi fakt6rler sanayinin b6y6k bir b6l6m6n6n İstanbul, Kocaeli, Tekirdağ illerinde faaliyet g6stermesine neden olmuştur.

6lkemizde, halihazırda 73'6 yerli 11'i 6okuluslu olmak 6zere 84 6retici firma, 12 hammadde 6reticisi ve 38 ithalat6ı firma bulunmaktadır.

Fakat ila6 sekt6r6ndeki paylar incelendiğinde, sekt6r6n tekelci bir yapıya sahip olduğu g6r6lmektedir. B6y6k kısmı 6okuluslu ila6 şirketlerinden oluşmak 6zere en b6y6k 10 ila6 şirketinin sekt6rdeki payının satılan kutu cinsinden % 50'nin 6zerinde olduğu g6r6lmektedir. Değer olarak bu pay daha da y6ksektir.

İla6 sekt6r6n6n bug6n 25 binin 6zerinde kişiye istihdam ettiği tahmin edilmektedir.

Sekt6r6n yapısı ve zaafıları

T6rkiye'deki kişi başına ila6 t6k6timinin olduk6a d6ř6k olduğu g6r6lmektedir. Bu durum, 6lkemizde ila6 pazarının hen6z doğunluğa erişmediğini g6stermektedir. Kişi başi ila6 t6k6timinde AB 6lkelerinin olduk6a gerisinde olan T6rkiye'de ila6 pazarı, bu nedenle ciddi bir b6y6me potansiyeli taşımaktadır. Son yıllarda yabancı ila6 şirketlerinin, T6rkiye pazarına artan ilgisinin arkasında pazardaki bu b6y6me potansiyeli bulunmaktadır. 6lkemizde, sekt6re yabancı sermaye girişi ve ila6 t6k6timinin genel olarak artışı ile birlikte, kişi başına ila6 t6k6timinin artması beklenmektedir. Ancak, bu noktada g6zden ka6ırılmaması gereken şey, kişi başına ila6 t6k6timi artışıının, ekonomide mamul ila6 i6in yapılan harcamaların artması demek olduğudur. Bu artışı, daha fazla sayıda kişinin ilaca ulaşması ya da ila6 t6k6timinin daha adil hale gelmesi anlamına gelmemektedir.

6lkemizde ila6 sekt6r6n6n son durumuna kısaca g6z attıktan sonra, 6zerinde asıl durulması gereken sekt6r6n yapısal zaafı olan yatırım a6ığıdır.

T6rkiye'de ila6 sekt6r6nde yapılan yatırımlar olduk6a kısıtlıdır. 1984 yılında uygulamaya giren yasal d6zenlemeler ve getirilen teşvikler sayesinde ila6 sekt6r6nde yapılacak yatırımlarda 6nemli kolaylıklar sağlanmıştır. İla6 sekt6r6nde son 25 yılda yapılan yatırımlarda bir artışı yaşanıyorsa da, yatırım seviyeleri 6ok d6ř6k d6zeydedir.

Yatırımların d6ř6k seviyesi, 6lkemiz ila6 sanayinin gelişmiş 6lkelerdeki ila6 sanayileriyle rekabet etmesinin imkansız olduğunu a6ık6a g6stermektedir. Rekabet g6c6n6n, Ar-Ge yatırımları ve beraberinde alınan patentlerle sağlandığı ila6 sekt6r6nde, Ar-Ge yatırımı yapmak yerli ila6 sanayicileri a6ısından son derece maliyetli bulunmaktadır.

Bu nedenle yerli sanayi, rekabet edebilmek i6in başka yollar aramıştır. 6retim maliyetlerinin d6ř6r6lerek rekabet etme tercihi, yerli ila6 sekt6r6nde hakimdir. Bu tercihin bir y6n6, 6retilmesi daha az maliyetli olan jenerik ila6ların 6retimini belirleyen kuralların gevşetilmesi talebinin devlete ısrarla g6t6r6lmesidir. Diğer y6n6 ise iř6ilik maliyetlerinin alabildiğine kısılarak 6retim maliyetlerinin d6ř6r6lmesi stratejisidir. Bu strateji ise; iř6i 6cretleri reel olarak d6ř6r6lerek, işten 6ıkarmalar yoluyla iř6i sayısını azaltarak, aynı zamanda işinden atılmamış iř6ileri ise daha yoğun 6alıştırarak oluşturulmaktadır.

Sekt6rde 6alışanların haklarına y6nelik yapılan bu saldırıların arkasında, sanayicilerin rekabet

gücünü arttırma niyetiyle maliyetleri düşürme hedefi bulunmaktadır. Ancak, yukarıda da tartışıldığı gibi, bu strateji hem yatırım açığı bulunan sektörün yapısal zaafalarını derinleştirmekte hem de ilaç sektöründe çalışan işçilerin haklarını ve çalışma koşullarını giderek kötüleştirmektedir. Bu nedenle, ülkemizdeki yerli ilaç şirketleri birer birer çokuluslu ilaç tekelleri tarafından satın alınmıştır. Son olarak, Eczacıbaşı İlaç önce Zentiva ardından da Sanofi-Aventis'in bünyesine katılmıştır.

Ülkemizde ilaç sektörünün yaşadığı yapısal zaafın, her türlü korumanın kaldırılmış olduğu, tamamen dışa açılmış bir piyasada, sektöre ciddi bir yabancı sermaye girişine yol açtığını da söylemek mümkündür. Türkiye ilaç pazarı yalnızca ithalata bağımlı hale gelmemekte, aynı zamanda yapısal yatırım açığını yabancı sermaye ile karşılamaktadır.

Bu dinamikler, ilaç sektöründe hem önemli bir üretici hem de önemli bir tüketici olarak yer alan devletin, yerli ve yabancı sermayenin tercihiyle sektörden hızla tasfiye edilmesi sürecine yol açmaktadır. Yerli ilaç sermayesi, jenerik ilaç üretimine Gümrük Birliği'ne uyum için getirilen yeni kurallar ve yabancı sermaye ile giderek güçleşen rekabet koşullarının basıncından kurtulmak için, kamunun sektördeki her türlü üretici faaliyetinin sona erdirilmesini dayatmıştır.

Ancak piyasadaki yerli ve yabancı ilaç üreticilerinin üretilen piyasaya sürdüğü eşdeğer ilaçlara göre ortalama olarak ise %159 daha ucuz satan kamunun SSK İlaç Fabrikası'nın 2005 yılı sonunda kapatılması da, rekabet şansı zayıflayan yerli üreticileri tasfiye olmaktan kurtaramamıştır.